

T A R İ H VESİKALARI

YENİ SERİ, I. CİLD

1 (16). SAYI

İSTİKLÂL SAVAŞINDA ANADOLU'YA KAÇIRILAN MÜHİMMÂT VE ASKERÎ EŞYÂ HAKKINDA TANZİM EDİLMİŞ MÜHİM BİR VESİKA

Dr. HÜSEYİN DAĞTEKİN

İstiklâl Savaşı sırasında Anadolu'ya kaçırılan esliha, mühimmât ve techizât ile askerî eşyâ ve malzeme hakkında bilgi veren bu vesîka, «M. M. Grubu» nun [1] faaliyetine âit olup, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nde mahfuzdur. Vesîkanın başlığı yoktur; fakat, icmâlini sunduğumuz kısmın başında, bu vesîkanın, «*Mühimmât-ı harbiyye ve eşyâ-yı askeriyye*» adı ile isimlendirildiğini gösterecek bir kayıt bulunduğunu görüyoruz.

Çok dikkat ve itina ile hazırlanmış olan vesîkanın eb'adı, 113×141,5 cm. olup, arkası bezli ve kâğıdı sık çizgilidir; kurşun kalem ile numaralanmış 48 sahifeden ibârettir. Her sahife, kurşun kalemle cedveler hâlinde tertiplenmiştir; sahifelerin eb'adı 14×23,5 cm. olup, yan yana numara almıştır.

1. sahifeden, kısmen 39. sahifeye kadar, bu nakliyatı yapan muhtelif deniz taşıtlarının seferlerine göre, cinsleri tefrik edilerek gösterilmiştir. Bu müfredâtın icmâli de 41. sahifeden 46. sahifeye kadar devam etmektedir.

Vesîkada bahsedilen mühimmât ve eşya, bir veya iki motör ile Arara, Adana, Mersin, Lâdil, Lelet ve Lânkırı isimli vapurlar vasıtasıyla Zonguldak, İnebolu, Samsun, Akçaşehir, İzmir ve Mersin iskelelerine naklolunmuştur. Adı geçen taşıtların seferleri şöyle yapılmıştır:

[1] Mütareke ve Kurtuluş savaşı sırasında kurulan bazı gizli cemiyet ve teşekküller İtilâf Devletleri'nin ele geçirdikleri ve ambarlara, depolara kapadıkları harp malzeme ve vesâitini Anadolu'ya kaçırmağa ve yeni kurulmakta olan Millî ordunun emrine vermeğe çalışmışlar ve hükümete geniş ölçüde yardımlarda bulunmuşlardır.

Neşretmekte olduğumuz vesîka, Anadolu'ya geçirilen bu cins eşyanın bir kısmının icmâlini ve kurulan cemiyetlerden birinin faaliyetini göstermesi bakımından mühimdir.

Bu münasebetle, gerek Mütareke ve gerekse Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu'ya silâh kaçırmak için kurulan gizli cemiyetler hakkında biraz malûmat vermek icab ediyor.

lelerine, 12 Şubat 1337 ile 20 Kânun-ı evvel 1338 tarihine kadar yapılan 22 sefer, ayrı ayrı işâret edilmiştir.

Nakliyât masraflarına gelince; yekûna dâhil olmıyan motörlerin naklettikleri 730 tondan fazla mühimmât ve askerî eşyanın nakil masrafları, bu eşyanın çıkarıldığı iskelelerde tesviye edilmiştir. Yekûna dâhil olan 38 500 ton «Mühimmât-ı harbiyye ve eşyâ-yı askeriyye»nin beher tonu için Müdafaa-i Milliyye Vekâleti 3.000 kuruş hesap ettiği halde, bu nakliyât 2.275 kuruşa mal edilmiştir^[2].

[2] Bu vesîkanın muhteviyatından B. Kemal Koçer'in yukarda adı geçen eserinde (S. 171) kısaca bahsedilmiştir. Bu hususu hatırlatan ve İstanbul'da kurulan cemiyet ve teşekküller hakkında bizi tenvir eden Sayın Faik Reşit Unat'a teşekkür ederiz [R.].

طوب ، صفاغینی ، مالزمره و نقرعات						
نقرعات	صفاغینی	طوب	صفاغینی	مالزمره	نقرعات	صفاغینی
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

کوسه کوه						
کوسه کوه	کوسه کوه	کوسه کوه	کوسه کوه	کوسه کوه	کوسه کوه	کوسه کوه
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

وسائط خارجه						
وسائط خارجه	وسائط خارجه	وسائط خارجه	وسائط خارجه	وسائط خارجه	وسائط خارجه	وسائط خارجه
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

İstiklâl Savaşı'nda Anadolu'ya kaçırılan askerî mühimmat ve eşyâ listesinin icmâl kısmı (41. Sahife).

بروجیلا رها کریم راسیاتی					
مواد انصافیه ، اشکاب					سالهای
بروجیلا رها کریم راسیاتی	تابلون خطاطی	تابلون خطاطی	تابلون خطاطی	تابلون خطاطی	تابلون خطاطی
۱۰۸۷۰	۱۱۰	۱۱۱	۱۱۲	۱۱۳	۱۱۴
آلات و اوزان مختلفه					
مواد مختلفه			مواد مختلفه		
مواد مختلفه	مواد مختلفه	مواد مختلفه	مواد مختلفه	مواد مختلفه	مواد مختلفه
۸۸۷	۸۸۸	۸۸۹	۸۹۰	۸۹۱	۸۹۲

İstiklâl Savaşı'nda Anadoluya kaçırılan askerî mühimmât ve eşyâ listesinin icmâl kısmı (42. Sahife).

جمله					
قالت	البريد	المكتب	المطبخ	المكتب	المكتب
٥٠٩٦٨	٨٤٠٦	٥٩٧٤٨	٩٨٧٨٥	٦٧٤٠٧	٢٩٨٤٨
ارکوبوسل و ارباب ملازمه					
تفصیلاً از این اشیاء و اشیاء دیگر					
از طرف وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه					
در تاریخ ۱۳۰۴					
۴۴۴	۴۴۴	۱۹۶۱	۴۴۴	۴۴۴	۴۴۴

İstiklâl Savaşı'nda Anadolu'ya kaçırılan askerî mühimmât ve eşyâ listesinin icmâl kısmı (44. Sahife).

طوبى	بهر طوبى صابى بده نقدى
۳۸۵۰۰	۲۲۷۵

خردىك سويان قلمسى ، ترقىيات و حسابات قطعه خردىك
 ۳۸۵۰۰ طوبى بائخ اولور اولور اصابلاز ، حمليه و حمليه
 و نصارت سائر قونل لماره و اجرت نقله راقن اولور
 حالده نكمن مصارفك بهر طوبى اكون ۲۲۷۵ خردىك طوبى
 و حذافه ميه و طالت جليله سنا ماعده تخفرا فيلر ده
 يالتر اجرت نقله نك ۳۰۰۰ خردىك قون بولور
 بنا عليه خردىك ، بولشتر خردىك منافع جليله سنى
 نك وقت المسهم اولورى تخفرا ايمتور .

Tarih Vesikaları Dergisi İçerik Tablosu			
Sıra No	Yazı Başlığı	Sayfa No	Yazı Türü
1	İstiklâl Savaşı'nda Anadoluya kaçırılan askerî mühimmât ve eşyâ listesinin icmâl kısmı (46. Sahife).	1-2	Yazı
2	...	3	...
3	...	4	...
4	...	5	...
5	...	6	...
6	...	7	...
7	...	8	...
8	...	9	...
9	...	10	...
10	...	11	...
11	...	12	...
12	...	13	...
13	...	14	...
14	...	15	...
15	...	16	...
16	...	17	...
17	...	18	...
18	...	19	...
19	...	20	...
20	...	21	...
21	...	22	...
22	...	23	...
23	...	24	...
24	...	25	...
25	...	26	...
26	...	27	...
27	...	28	...
28	...	29	...
29	...	30	...
30	...	31	...
31	...	32	...
32	...	33	...
33	...	34	...
34	...	35	...
35	...	36	...
36	...	37	...
37	...	38	...
38	...	39	...
39	...	40	...
40	...	41	...
41	...	42	...
42	...	43	...
43	...	44	...
44	...	45	...
45	...	46	...
46	...	47	...
47	...	48	...
48	...	49	...
49	...	50	...
50	...	51	...
51	...	52	...
52	...	53	...
53	...	54	...
54	...	55	...
55	...	56	...
56	...	57	...
57	...	58	...
58	...	59	...
59	...	60	...
60	...	61	...
61	...	62	...
62	...	63	...
63	...	64	...
64	...	65	...
65	...	66	...
66	...	67	...
67	...	68	...
68	...	69	...
69	...	70	...
70	...	71	...
71	...	72	...
72	...	73	...
73	...	74	...
74	...	75	...
75	...	76	...
76	...	77	...
77	...	78	...
78	...	79	...
79	...	80	...
80	...	81	...
81	...	82	...
82	...	83	...
83	...	84	...
84	...	85	...
85	...	86	...
86	...	87	...
87	...	88	...
88	...	89	...
89	...	90	...
90	...	91	...
91	...	92	...
92	...	93	...
93	...	94	...
94	...	95	...
95	...	96	...
96	...	97	...
97	...	98	...
98	...	99	...
99	...	100	...

İstiklâl Savaşı'nda Anadoluya kaçırılan askerî mühimmât ve eşyâ listesinin icmâl kısmı (46. Sahife).

سوقه ايريمه و ايرولوروم

ماده	توضیح	مقدار	ملاحظات
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

بکری پسند مراعاتت و ایشای شکره سو قیاف با سیمند

İstiklâl Savaşı'nda Anadoluya kaçırılan askerî mühimmât ve eşyâ listesinin içmâl kısmı (47. Sahife)

تاریخ	محل	ملاحظات	تاریخ	محل	ملاحظات
۱۰
۱۱
۱۲
۱۳
۱۴
۱۵
۱۶
۱۷
۱۸
۱۹
۲۰
۲۱
۲۲
۲۳
۲۴
۲۵
۲۶
۲۷
۲۸
۲۹
۳۰
۳۱
۳۲
۳۳
۳۴
۳۵
۳۶
۳۷
۳۸
۳۹
۴۰
۴۱
۴۲
۴۳
۴۴
۴۵
۴۶
۴۷
۴۸
۴۹
۵۰

İstiklâl Savaşı'nda Anadolu'ya kaçırılan askerî mühimmât ve eşyâ listesinin icmâl kısmı (48. Sahife).

Abdullah Paşa lehine olarak, iştirak etmiş olmasıydı. Bunun neticesi olarak Abdullah Paşa azledilmiş, fakat kendisi Mehmed Ali'den himâye gördüğünden, sultanın emirlerine itâat etmemiş, azli husûsunda gönderilen fermanlara kulak asmamıştı.

Bu hâdise Mehmed Ali'ye, Suriye mes'elelerine müdâhale etmek için çok müsait bir fırsat verdi. Mehmed Ali, Bâb-ı Âlî'yi, kendi nüfûzuna güvenerek tazyîk, hattâ tehdîd ederek, korkuttu; ma'zûl Abdullah Paşa'yı affettirmeğe ve yeniden vâlîliğini temin etmeğe muvaffak oldu. Sonraları Mehmed Ali'nin pek mütehakkim bir tavırla Suriye işlerine müdâhalesi neticesi kendisinin Mehmed Ali'ye bir âlet olduğunu gören Abdullah Paşa, ondan yüz çevirdi ise de, Mîr Beşîr, Mehmed Ali'ye, Suriye'den çekilmek zorunda kalıncıya kadar sâdık kaldı [3].

Vesîkadan anlıyoruz ki, Mehmed Ali, Abdullah Paşa'nın affı için Sadâret makamına ve Kapu Kethudâlığı'na mürâcaat etmiştir. Bunun üzerine II. Mahmud, mes'elenin ciddiyetine mebnî, müzakeresini talep ve müzakere sonu varılan netîceleri Takrîre yazdığı Hatt-ı Hümayun'da kabul etmiştir.

Vesîkanın mütâleasından Bâb-ı Âlî'nin, Mehmed Ali'nin Suriye hakkındaki niyetlerini vâzihen kavramış olduğu anlaşılıyor; bundan dolayı *Lutfî Tarihi*'nde ve ondan naklen *Netâicü'l-Vukûât*'ta [4] bu husûsta zikredilen, «bir imparatorluk kendine âit bir eyâletin hâkimi ile nasıl siyâsî müzâkerelere girişebilir?» ve yahut «Osmanlı İmparatorluğu Mehmed Ali'nin niyetlerini idrâk edemedi» yollu mütâlealar tamamiyle yersizdir. Osmanlı İmparatorluğu, bu vesîkanın mütâleasından da anlaşılacağı gibi mes'ele daha patlak vermeden çok evvel Mehmed Ali'nin fenâ niyetlerini kavramıştı; ancak o zayıf hâliyle bu kuvvetli valisine karşı bir şey yapamayacağını da kat'iyetle biliyordu.

Devlet, kendisine karşı gelen böyle bir valinin affedilmesinin, devletin şânına büyük bir nakîsa vereceğini müdriktir. Abdullah Paşa affedilmediği takdirde buradan çıkarılması için kendisinin me'mûr edilmesini şart koşan Mehmed Ali'nin gayesini, Bâb-ı Âlî, buralarını bizzât kendisi elde edecek ve bundan sonra da Şâm taraflarını ele geçirmeyi düşünecektir, şeklinde izâh etmektedir. Bâb-ı Âlî, bu isyânın bizzât Mehmed Ali'nin teşvikîyle olduğuna kani bulunduğu gibi, Mîr Beşîr'in Mısır'a ilticâsı dolayısıyla Mehmed Ali'nin bunlarla anlaşmış olduğunu bile düşünmektedir. Ancak Bâb-ı Âlî kudretli Mehmed Ali'ye karşı şiddetli bir tedbîr alamıyacağını iyice bilmektedir; bundan dolayı son çâreyi Mehmed Ali'nin hamîyyetini ve pâdişaha karşı «sıdk u ubûdiyyetini» tahrik etmekte buluyor.

[3] Süleymân Ebû İzziddîn, *İbrâhîm Başa fi Sûriyye*. Beyrût 1929, s. 39 v. d.

[4] *Netâicü'l-Vukûât*, C. IV, s. 91.

Mehmed Ali, Sayda'nın Abdullah Paşa'ya verilmesinde ısrâr edecek olursa, bu husustaki niyetlerini vâzih olarak açığa vuracak, Bâb-ı Âlî de buna karşı tedbirler alacaktır; fakat bu tedbirlerin silâh kuvvetiyle değil, Mısırda bir isyân çıkarmak sûretiyle alınması düşünülüyor ki, bu nokta Bâb-ı Âlî'nin Mehmed Ali'ye karşı hissettiği aczi belîğ bir sûrette açığa vurmaktadır.

Takrîr'de, Abdullah Paşa'nın affı ve Sayda eyâletinin tekrar kendisine tevcih edilmesi için — Mehmed Ali'yi fikrinden döndürmek mümkün olmadığı takdirde — 30.000 akçe [5] talep edilmesi de teklif edilmiştir.

Mehmed Ali'nin kudretini ve meselenin nezâketini iyice anlıyan II. Mahmud'un bu takrîre yazdığı Hatt-ı Hümayûnda, Mehmed Ali'ye hûsûsî bir Hatt-ı Hümayûn yazmayı düşünecek derecede küçülmek zorunda kaldığını da görüyoruz.

[5] Bu para hakikaten alınmıştır; fakat alınan miktâr Süleymân Ebû İzziddîn'e göre 60.000 kesedir. Abdullah Paşa bu meblâğı ödeyecek para bulamadığından bu sırada hâmişî bulunan Mehmed Ali'ye müracaat etmiş ve bundan 11.000 kese borç almıştır. Fakat bu parayı sonra ödemiştir ki, bu da, Mehmed Ali'nin Suriye'ye tecâvüzünün sebepleri arasında zikr edilmektedir. Bk. Süleymân Ebû İzziddîn, s. 57.